

geschriften, maar hij merkt niet op hoezeer Ver Huell met het plechtige en uitzichtloze pessimisme van Vigny moet hebben gesympathiseerd. Hij vraagt zich niet af of er verband is tussen de anti-Pruisische gevoelens van Ver Huell in 1866 en zijn haat tegen de Arnhemse liberalen, die veelal welwillend stonden tegenover de Pruisische expansie.

Ver Huells denkbeeld dat kunst dient tot verheffing van de natie wordt door Bervoets herleid tot de leer van het neoclassicisme. Dit is waar, maar tussen deze opvatting en die van de romantiek bestaat volstrekt geen absolute tegenstelling. De moeilijkheden waarmee Ver Huell te maken kreeg kunnen daarom niet verklaard worden uit een botsing tussen neoklassieke theorie en romantische praktijk. Het is te begrijpen dat Bervoets de psychologische duiding tussen de regels heeft gelaten, maar een enkele opmerking over het karakter van Ver Huells fantasie was wenselijk geweest. Ver Huell verlustigde zich, zoals ook in het dagboek bleek, in 'vermaarde gewelddaden'. Veel van zijn tekeningen vallen op dooreen nauwelijks verborgen masochistische erotiek. Daarin onderscheidde hij zich nu juist van zijn buitenlandse voorbeelden. Bervoets blijft veilig uit de buurt, maar tegelijkertijd voelt hij zich zo vertrouwd met zijn hoofdpersoon dat hij hem telkens met de voornaam aanduidt. Voor een biografie is dit in het algemeen niet aan te raden, en bij het stekelige humeur van Ver Huell past het al heel weinig. De enigszins schoolse inleiding over de opzet van de biografie lijkt vooral terwille van de promotie te zijn geschreven. Dat de tekst veel drukfouten bevat en de verwijzingen in het register en in de noten vaak op een dwaalspoor leiden zou vergeeflijk zijn, als de auteur in de citaten niet iedere onregelmatigheid met een 'sic' bestraft. Alexander Ver Huell heeft een eigen plaats in de Nederlandse cultuur van de negentiende eeuw. Daarom is het goed dat er een boek over hem bestaat. Maar het is jammer dat de biografie aan het nader bepalen van die plaats niet toekomt.

W. E. Krul

L. de Goei, J. Vijselaar, ed., *Proceedings of the 1st European congress on the history of psychiatry and mental health care, 's-Herlogenbosch, 24-26 October 1990* (Pantaleon reeks IX; Rotterdam: Erasmus Publishing, Utrecht: The Netherlands institute of mental health, 1993, 352 blz., f95,-, ISBN 90 5235 036 1).

Het is alleszins toe te juichen, dat de organisatoren van het eerste Europese congres voor de geschiedenis van de psychiatrie er niet voor zijn teruggedeinsd om een redactioneel bewerkte, Engelstalige versie van 38 congreslezingen te verzorgen. Dat is niet alleen verheugend, omdat een groot aantal innovatoren van de psychiatrie-historiografie tijdens de conferentie in 1990 aanwezig was, en hun verhalen, hier gebundeld, de meest recente kritische debatten in het veld weerspiegelen, maar ook omdat het huidige onderzoek in de psychiatrie-geschiedenis bijna model kan staan voor hoe grote thema's in lokale studies bewerkt kunnen worden. Zo treffen we hier *case-studies* aan die betrekking hebben op de complexe relaties tussen religieuze en klinisch-psychiatrische interpretaties van 'aberrant' gedrag. Ook bevat de bundel verslagen van onderzoek naar de verbanden tussen domeinen als onderwijs, seksualiteit en psychiatrie in verschillende delen van Europa. Bij dit alles ligt het voor de hand, dat de sociale en normatieve dimensies van historische ontwikkelingen in de psychiatrie-geschiedschrijving vaak dwingender aan het licht treden, dan het geval is in sommige andere bereiken van medische historiografie.

De grote interdisciplinaire dynamiek van dit medisch-historische veld wordt hier overtuigend gedemonstreerd. Onder ieder van de elf rubrieken in deze bundel zijn voordrachten van zeer verschillende vakinhoudelijke signatuur bijeengebracht, zonder dat bij de lezer de indruk van

fragmentatie wordt gewekt. Ook het feit dat de inhoudelijke diepgang en de toonzetting van de verschillende bijdragen onderling sterk verschilt, is hier niet storend, maar geeft de bundel een duidelijke vitaliteit. Zo staat de historisch-filosofische 'speculatie' van G. Verwey over het dubbelaspectivisme in Freuds werk als een huis, met een fundering van voetnoten, die de hoofdstekst in lengte haast te boven gaat, terwijl andere auteurs hun bijdragen veel 'verhalender' presenteren en veel summierder annoteren. Dat daarbij geen gebrek bestaat aan kritische reflexie op de eigen historische representatie, moge onder andere blijken uit de genuanceerde historiografische analyse van het werk van Hunter en Macalpine door R. Porter, en uit de serie artikelen die zijn gewijd aan de plaats en werking van Westerse psychiatrische ideeën en praktijken in koloniale milieus.

Van belang voor alle geïnteresseerden in het gebruik van egodocumenten is vooral de rubriek die handelt over 'patiënten'. Hierin komen opnieuw alle voetangels en klemmen van de huidige medisch-historische speurtocht naar 'het' patiëntenverhaal levensgroot naar voren. Ondanks enkele fascinerende bijdragen, zoals A. Beveridges inleiding op de ca. 180 brieven, gedichten en verhalen die John Home in 1886/1887 in de Royal Edinburgh Asylum schreef, overheerst in andere bijdragen toch wat Roy Porter ooit 'het oorverdovend zwijgen van de patiënt' noemde. Waar patiënten wel aan het woord gelaten worden dienen zich onmiddellijk alle bekende vragen aan over interpretatie en representativiteit van het gevonden egomateriaal. Dit is bijvoorbeeld het geval in het artikel van I. Smith en A. Swann over de enigszins verrassende positieve waardering die uit de brieven van twee negentiende-eeuwse patiënten van de Glasgow Royal Asylum voor die instelling zou spreken. Dat het bij de enorme recente opwaardering van egodocumenten toch ook nog steeds de moeite loont verschillende andere typen bronnen over patiënten onderling te vergelijken, demonstreert de bijdrage van P. Alldridge over verschillende rapportages uit het Engelse Bethlem Hospital. Dit artikel laat overtuigend zien hoe groot de discrepantie was tussen de anonieme observaties van patiënten door de auteur van het enigszins scandalieuze tractaat 'Sketches in Bedlam' (1823), en de veel summierdere, gestileerde aantekeningen van de medicus over diezelfde patiënten.

Het lezen van deze congres-bundel is al met al stimulerend, niet alleen voor historici, maar ook voor een ieder die met een *open mind* wil nadenken over de aard van de sterk cultureel bepaalde grenzen tussen 'goed' en 'gek'.

G. van Heteren

M. Kerckvoorde, *Charlotte. Van Laken tot Mexico. Biografie van een keizerin (1840-1927)* (Tielt: Lannoo, 1991, 323 blz., f57,50, ISBN 90 209 1922 9).

Charlotte, de dochter van de Belgische koning Leopold I, is de centrale figuur in dit historisch verhaal. Ze werd geboren in 1840 en huwde in 1857 met Maximiliaan, de broer van de keizer van Oostenrijk. Op jeugdige leeftijd reeds (1850) had ze haar moeder verloren, terwijl ze met haar vader een eerder afstandelijke relatie onderhield. Als huwelijkskandidaten hadden zich de genoemde Maximiliaan en de zoon van de Portugese koning aangediend. Ondanks lichte druk van haar vader, heeft Charlotte voor Maximiliaan 'gekozen': de naam en de faam van het Habsburgse huis bekoorden haar blijkbaar het meest, hoewel Maximiliaan in Oostenrijk in feite op een zijspoor stond. Nog voor het huwelijk bleek dat Maximiliaan wellicht niet de ideale echtgenoot zou zijn, terwijl hij op politiek vlak nog alles moest bewijzen. Charlotte leek echter door de klassieke blindheid getroffen te zijn geweest en negeerde de waarschuwingen uit haar onmiddellijke entourage. Ze genoot, in de eerste jaren na haar huwelijk, met volle teugen van